

مدل ساختاری بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی براساس متغیرهای

حس انسجام، خوددلسوزی و هوش شخصی

علی افشاری^۱، مظفر غفاری^{۲*}

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۰۷/۰۶

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۰۲

چکیده:

مقدمه: یکی از چالش‌های آموزش پزشکی، بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان می‌باشد. مطالعه حاضر با هدف طراحی مدل ساختاری بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان براساس متغیرهای حس انسجام، خوددلسوزی و هوش شخصی صورت گرفت.

روش‌ها: روش مطالعه همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود که تعداد ۲۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی استان آذربایجان غربی در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزارهای گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌های حس انسجام، مقیاس خوددلسوزی، هوش شخصی، خرده مقیاس بی‌علاقگی تحصیلی و فرسودگی تحصیلی بود. داده‌ها با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، بوت استراپ و سوبل از طریق نرم‌افزارهای آماری SPSS و Amos مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج حاکی از آن بود که متغیر خوددلسوزی و عامل‌های حس انسجام در تعامل با نقش واسطه‌ای هوش شخصی در تبیین بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان موثر است که در مجموع ۴۸ درصد از واریانس بی‌علاقگی تحصیلی از طریق متغیرهای مدل تبیین شد. اثر مستقیم هوش شخصی (۰/۲۷-)، حس انسجام (۰/۲۰-) و خوددلسوزی (۰/۴-) در برآورد بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان معنی‌دار بود. اثر غیرمستقیم حس انسجام (۰/۱۱) و خوددلسوزی (۰/۰۸) با میانجی‌گری هوش شخصی بر میزان بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان معنی‌دار بود.

نتیجه‌گیری: با توجه به اثر غیرمستقیم حس انسجام و خوددلسوزی بر میزان بی‌علاقگی تحصیلی، به نظر می‌رسد هوش شخصی ارتباط بین حس انسجام و خوددلسوزی با بی‌علاقگی تحصیلی را تعدیل می‌کند.

واژه‌های کلیدی: حس انسجام، خوددلسوزی، بی‌علاقگی تحصیلی، هوش شخصی

مقدمه

در سال‌های اخیر، متخصصان تعلیم و تربیت و روانشناسان تربیتی، تحقیقات قابل توجهی را در زمینه عملکرد تحصیلی دانشجویان و متغیرهای مرتبط با آن‌ها انجام داده‌اند (۱). عوامل متعددی، عملکرد تحصیلی دانشجویان را تحت تأثیر قرار می‌دهند (۲). برخی از این عوامل موجب بهبود عملکرد تحصیلی و برخی دیگر باعث تضعیف عملکرد فراگیران می‌شوند (۳). یکی از عواملی که به شکل منفی بر عملکرد تحصیلی اثرگذار بوده و اخیراً مطالعاتی را به خود اختصاص داده، بی‌علاقگی تحصیلی (Academic Cynicism) می‌باشد (۴). بی‌علاقگی تحصیلی، یعنی عدم اشتیاق به تحصیل و فعالیت‌های مرتبط با آن که باعث می‌شود فراگیران انرژی کمتری را صرف فعالیت‌های آموزشی کنند (۵،۶).

دانشجویانی که بی‌علاقگی تحصیلی دارند به قوانین و مقررات دانشگاه توجه کمتری نشان می‌دهند، از انجام رفتارهای

ناسازگارانه اجتناب نمی‌کنند (۷). عوامل مختلفی با بی‌علاقگی تحصیلی ارتباط دارند. یکی از این عوامل، حس انسجام (Sense of Coherence) می‌باشد. مفهوم حس انسجام به توانایی فرد برای پاسخ به موقعیت‌های استرس‌زا، اشاره دارد (۸). حس انسجام یک جهت‌گیری شخصی به زندگی است (۹)، که هسته اساسی و منبع اصلی مقاومت بوده و منجر به افزایش سلامت و رفتارهای مرتبط با سلامت می‌شود (۱۰)، که ابعاد آن عبارت است از: معنی‌داری، کنترل‌پذیری و ادراک‌پذیری. ادراک‌پذیری یعنی ادراک فرد از این‌که موقعیت‌ها و حوادث، ساختار یافته و آشکارند؛ کنترل‌پذیری یعنی باور فرد به داشتن مهارت‌های اساسی برای درگیری و مواجهه با چالش‌های زندگی و در نهایت معنی‌داری، بدین معنی است که چالش‌های زندگی دارای ارزش سرمایه‌گذاری و درگیری هستند (۱۱). آنتونوسکی (Antonovsky) مطرح

نویسنده مسئول: مظفر غفاری، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام‌نور، ایران
Mozaffar.Ghaffari@yahoo.com

علی افشاری، گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه مراغه، مراغه، ایران

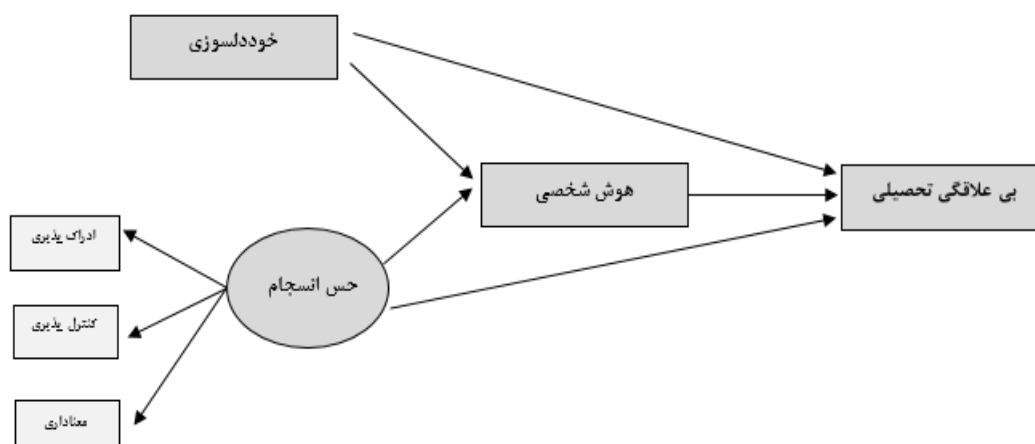
کرده است که افراد دارای حس انسجام قوی نسبت به افراد دارای حس انسجام ضعیف در مقابل استرس شغلی و تحصیلی (بی‌علاقگی تحصیلی) بسیار مقاوم و سخت‌کوش هستند (۱۰). فرسودگی شغلی و ابعاد فرسودگی تحصیلی از جمله ابعاد آن (بی‌علاقگی تحصیلی) در افرادی که حس انسجام بالاتری دارند نسبت به سایر افراد کمتر می‌باشد (۱۲). با تقویت حس انسجام در پرستاران، می‌توان فرسودگی تحصیلی و بی‌علاقگی تحصیلی آنان را کاهش داد (۱۳). نقش حس انسجام و ویژگی‌های شخصیتی در تبیین فرسودگی و بی‌علاقگی تحصیلی معنی‌دار می‌باشد (۱۴).

عامل بعدی تاثیرگذار بر میزان فرسودگی تحصیلی، خوددلسوزی (Self-Compassion) است. خوددلسوزی، سازه تازه در بهزیستی روانشناختی است که رابطه قوی با سلامت روانی دارد و مشتمل بر سه مولفه مهربانی با خود، وجه مشترک انسانی و ذهن آگاهی است (۱۵)، خوددلسوزی به فرد این امکان را می‌دهد دیدگاه مهربانانه، بی‌طرفانه نسبت به خود داشته باشد (۱۶)، و به عنوان یک استراتژی کارآمد و سالم در برابر تنش‌ها و مشکلات عمل می‌کند (۱۷). مطالعات متعددی نشان می‌دهند که با آموزش خوددلسوزی می‌توان استرس تحصیلی، اجتماعی و شغلی را کاهش داد (۱۸). نف (Neff) نشان داد که افزایش خوددلسوزی با کاهش اضطراب، فرسودگی و افسردگی همراه است (۱۹). نقش میانجی متغیر خوددلسوزی در ارتباط بین فرسودگی تحصیلی و مدرسه از جمله بی‌علاقگی تحصیلی با اختلال خودشیفته معنی‌دار می‌باشد و باعث کاهش اثر اختلاف خودشیفته روی بی‌علاقگی تحصیلی می‌شود (۲۰) رابطه بین خوددلسوزی و فرسودگی تحصیلی از جمله بی‌علاقگی تحصیلی منفی و معنی‌دار می‌باشد (۲۱، ۲۲).

از اهداف دیگر مطالعه حاضر بررسی نقش میانجی‌گری هوش شخصی در ارتباط بین متغیرها است. هوش شخصی (Personal Intelligence) به عنوان توانایی استدلال در مورد شخصیت و اطلاعات مرتبط با آن و استفاده از این اطلاعات برای هدایت رفتارهای فرد، و به‌طور کلی هدایت زندگی تعریف شده است (۲۳). هوش شخصی چهار بعد یا مقوله دارد که

عبارتنداز: ۱- مقوله تشخیص یا شناخت اطلاعات مربوط به شخصیت، ۲- مقوله شکل دادن مدل‌های دقیق شخصیت، ۳- مقوله راهنمای انتخاب با استفاده از اطلاعات مرتبط با شخصیت، ۴- مقوله سازمان‌دهی طرح‌ها، اهداف، تجربه‌ها و نحوه زندگی (۲۴). رابطه هوش شخصی با اختلال خودشیفتگی، ضداجتماعی، فرسودگی شغلی و بی‌علاقگی تحصیلی و اضطراب اجتماعی منفی و معنی‌دار می‌باشد (۲۵). نتایج مطالعه نیمانی و غفاری نشان داد که متغیر خوددلسوزی و مؤلفه‌های حس انسجام و هوش شخصی در تبیین افسردگی پس از زایمان مادران سهم دارند. اثر مستقیم هوش شخصی بر میزان نگرانی، فرسودگی و اضطراب دانشجویان معنی‌دار می‌باشد (۲۶). دانش‌آموزان توانمند به هوش شخصی نسبت به سایر دانش‌آموزان، از مهارت‌های سازگاری بیشتری برخوردار بودند و اضطراب اجتماعی پایینی داشتند (۲۷). آموزش هوش شخصی خلاقیت و اعتماد به نفس دانش‌آموزان تیزهوش را بالا برد و باعث شد که آن‌ها به تحصیل و مدرسه علاقمند شوند (۲۸).

دانشجویان علوم پزشکی، به علت مواجهه با استرس‌هایی نظیر مرگ‌ومیر بیماران، مراقبت از بیماران با نیازهای مراقبتی پیچیده، مشکلات بین‌فردی، حمایت اجتماعی کم، فشار کاری بالا، مواجهه با تعداد زیاد بیمار در طول روز، تصمیم‌گیری در مواقع اورژانسی براساس اطلاعات ناکافی و پاسخ‌گو بودن برای نتایج این تصمیم‌گیری‌ها، تلاش همراه با فشار روانی برای اجتناب از هرگونه اشتباه، مواجهه با خشونت و تهدید در محل کار و کشیک‌های شبانه نسبت به سایر دانشجویان استعداد بیش‌تری برای کاهش عملکرد تحصیلی و مشکلات روانی - اجتماعی و در نتیجه بی‌علاقگی تحصیلی دارند (۲۹). از آنجاکه در داخل کشور تحقیق روشنی راجع به موضوع حاضر، خصوصاً به روش معادلات ساختاری صورت نگرفته بود، بنابراین هدف اجرای پژوهش طراحی مدل علی بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی براساس متغیرهای حس انسجام، خوددلسوزی و هوش شخصی بود که مدل مفهومی مطالعه در نمودار شماره یک آمده است.

نمودار ۱: مدل نظری بی‌علاقگی تحصیلی

روش‌ها

روش تحقیق پژوهش حاضر همبستگی از نوع معادلات ساختاری است؛ زیرا در پژوهش حاضر مدل علی بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی براساس متغیرهای حس انسجام، خوددلسوزی و هوش شخصی مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان علوم پزشکی استان آذربایجان غربی در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بود. نمونه مورد بررسی ۲۵۰ نفر بودند که با توجه به اینکه از مدل معادلات ساختاری استفاده شده حجم نمونه بهینه برای هر متغیر ۳۰ نفر انتخاب، و با توجه به تعداد متغیرها و خرده مقیاس‌های این مطالعه (۴ متغیر و ۳ خرده مقیاس) حجم نمونه آماری باید ۲۱۰ نفر در نظر گرفته می‌شد، اما بخاطر افزایش اعتبار درونی و بیرونی یافته‌ها، ۲۵۰ نفر نمونه آماری انتخاب گردید (۳۰).

روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود. بدین ترتیب که برای تعیین سرخوشه‌ها و تعیین اعداد بین خوشه‌ها از جدول اعداد تصادفی استفاده شد. بدین شکل که از بین دانشگاه‌های علوم پزشکی استان آذربایجان غربی (آزاد اسلامی و سراسری) ۵ دانشگاه به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند و بعد از بین دانشگاه‌های انتخاب شده ۲۵۰ نفر دانشجو (۱۰۲ نفر دانشجوی آقا و ۱۴۸ نفر دانشجوی خانم) به صورت تصادفی ساده انتخاب گردیدند. و پرسشنامه‌های موردنظر در کلاس درس توسط دانشجویان انتخاب شده تکمیل شدند. تنها ملاک ورود به پژوهش، داشتن تمایل همکاری با پژوهشگران بوده و عدم ادامه همکاری، باعث خروج دانشجو از مطالعه می‌شد. برای گردآوری داده‌ها در مطالعه حاضر از چهار پرسشنامه استاندارد:

مقیاس خوددلسوزی نف (Neff)، فرم کوتاه پرسشنامه هوش شخصی مایر (Mayer) و همکاران، خرده مقیاس بی‌علاقگی تحصیلی (پرسشنامه فرسودگی تحصیلی) برسو (Bresu) و همکاران و پرسشنامه حس انسجام آنتونووسکی (Antonovsky) استفاده شد.

پرسشنامه خوددلسوزی: این مقیاس توسط نف (Neff) در سال ۲۰۰۵ طراحی شده و دارای ۲۶ آیتم و ۶ خرده مقیاس خودمهربانی، خودداوری، ویژگی مشترک انسانی، انزوا، ذهن آگاهی و بیش همانند سازی می‌باشد. نمره‌گذاری این پرسشنامه بصورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای است (۳۱). روایی و پایایی پرسشنامه خوددلسوزی در مطالعات متعدد تاییده شده هست (۳۲-۳۴). در مطالعه حاضر، از ضریب آلفای کرونباخ برای بررسی پایایی خرده مقیاس‌ها و نمره کلی ابزار استفاده شد که ضرایب آن در دامنه ۰/۶۷ تا ۰/۸۸ به دست آمد.

خرده مقیاس بی‌علاقگی تحصیلی (پرسشنامه فرسودگی تحصیلی): در این مطالعه برای سنجش بی‌علاقگی تحصیلی از خرده مقیاس بی‌علاقگی تحصیلی پرسشنامه فرسودگی تحصیلی توسط برسو (Bresu) و همکاران (۱۹۹۷) که در مطالعه Perrewe اشاره شده بود استفاده گردید. این پرسشنامه سه حیطه خستگی تحصیلی، بی‌علاقگی تحصیلی، و ناکارآمدی تحصیلی را می‌سنجد. پرسشنامه مذکور ۱۵ آیتم دارد که با روش درجه‌بندی لیکرت ۵ درجه‌ای نمره‌گذاری شده است. دامنه نمره‌دهی این ابزار بین ۱۵ تا ۷۵ نمره است. خستگی تحصیلی ۵ سؤال، بی‌علاقگی تحصیلی ۴ سؤال و ناکارآمدی تحصیلی ۶ سؤال دارد. پایایی پرسشنامه به ترتیب

مقیاس کوتاه حس انسجام در مطالعه محمدزاده و همکاران مطلوب گزارش شده است (۳۹). در مطالعه حاضر، پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ بدست آمد، که نشان از پایایی مطلوب پرسشنامه می‌باشد. همچنین داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون (برای تعیین جهت و شدت همبستگی بین متغیرها)، بوت استرپ (برای تعیین اثر مستقیم متغیرهای برون‌زا بر میزان متغیر درون‌زا) و سوبل (برای بررسی اثر غیرمستقیم متغیرهای برون‌زا بر میزان بی‌علاقگی تحصیلی) از طریق برنامه نرم افزار SPSS. Ver.22 و Amos.Ver.22 مورد تحلیل و $P < 0/05$ به‌عنوان ارتباط معنی‌داری در نظر گرفته شد. در روش معادلات ساختاری، بهنجاری چند متغیری یکی از مفروضه‌های مهم است که باید مورد توجه قرار گیرد. یکی از ملاک‌های متداول در بررسی مفروضه بهنجاری بودن محاسبه آماره‌های چولگی و کشیدگی می‌باشد. قدر مطلق ضریب چولگی کمتر از ۳ و ضریب کشیدگی کمتر از ۱۰ ملاک بهنجاری بودن متغیرها است. براساس مندرجات جدول شماره یک چون همه متغیرهای پژوهش دارای قدر مطلق ضریب چولگی کوچک‌تر از ۳ و دارای قدر مطلق ضریب کشیدگی کوچک‌تر از ۱۰ هستند، بنابراین تخطی از بهنجاری بودن داده‌ها قابل مشاهده نیست. همچنین برای بررسی استقلال خطاها از آزمون دوربین - واتسون (Durbin-Watson) استفاده شد که میزان آن ۱/۹۴ به دست آمد که نشان از مستقل بودن خطاها می‌باشد.

۰/۷۰، ۰/۸۲ و ۰/۷۵ برای سه حیطة فرسودگی تحصیلی محاسبه کرده‌اند (۳۵). روایی و پایایی پرسشنامه مذکور در پژوهش‌های پیشین نیز تایید شده است (۳۶، ۳۷). در مطالعه حاضر، از ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس بی‌علاقگی تحصیلی ۰/۸۱ به دست آمد. که نشان از پایایی مطلوب پرسشنامه است.

فرم کوتاه هوش شخصی: فرم کوتاه پرسشنامه هوش شخصی توسط مایر (Mayer) و همکاران (۲۰۱۳) طراحی شده است و ۱۲ سوال ۴ گزینه‌ای دارد که از دو خرده مقیاس تشکیل یافته است که عبارتند از: الف- شکل دادن مدل‌ها (Models Forming)؛ ب- راهنمای انتخاب (Guiding Choices). سوالات پرسشنامه همانند تست IQ می‌باشد یعنی فرد موقعی نمره می‌گیرد که به سوال مورد نظر پاسخ صحیح داده باشد در غیر این صورت نمره نمی‌گیرد. روایی و پایایی پرسشنامه فرم کوتاه هوش شخصی در تحقیقات مختلف تایید شده است (۳۸، ۳۹). در مطالعه حاضر، برای بررسی پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن ۰/۸۲ بدست آمد.

مقیاس کوتاه حس انسجام: فرم کوتاه پرسشنامه حس انسجام توسط آنتونوسکی در سال ۱۹۸۷ طراحی شده است. این پرسشنامه از ۱۳ سوال ۷ گزینه‌ای تشکیل یافته است. روش نمره‌گذاری به صورت لیکرت می‌باشد و سه خرده مقیاس دارد که عبارتند از: الف- ادراک‌پذیری، ب- کنترل‌پذیری و ج- معنی‌داری. همچنین روایی و پایایی

جدول ۱: نتایج آزمون بهنجاری بودن متغیرهای پژوهش

چولگی		کشیدگی		متغیرها
خطای معیار	شاخص	خطای معیار	شاخص	
۰/۱۵۴	۰/۰۵۷	۰/۱۵۱	۰/۲۰۲	بی‌علاقگی تحصیلی
۰/۱۵۴	۰/۴۹۱	۰/۳۰۷	۱/۱۶۹	هوش شخصی
۰/۱۵۴	۰/۰۹۲	۰/۳۰۷	۰/۵۳۷	خوددلسوزی
۰/۱۵۴	۰/۰۱۶	۰/۳۰۷	۰/۴۷۸	مؤلفه معنی‌داری حس انسجام
۰/۱۵۴	۰/۰۲۸	۰/۳۰۹	۰/۴۸۹	مؤلفه ادراک‌پذیری حس انسجام
۰/۱۵۴	۰/۰۴۲	۰/۳۰۷	۰/۸۸۸	مؤلفه کنترل‌پذیری حس انسجام

یافته‌ها

آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد نتایج به دست آمده در جدول شماره دو نشان داد که بین هوش شخصی (۱/۹۴= r)، خوددلسوزی (۰/۳۱۵= r)، مؤلفه ادراک‌پذیری حس انسجام (۰/۱۳۵= r)، مؤلفه کنترل‌پذیری حس انسجام (۰/۱۸۴= r) و مؤلفه معنی‌داری (۰/۲۷۶= r) با بی‌علاقگی

نمونه‌آماره پژوهش حاضر شامل ۲۵۰ نفر (۱۰۲ نفر دانشجوی آقا و ۱۴۸ نفر دانشجوی خانم) از دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه‌های (آزاد و سراسری) استان آذربایجان غربی بودند که در دامنه سنی ۱۸-۲۷ قرار داشتند. به منظور بررسی ارتباط متغیرهای پیش بین با بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان، از

تحصیلی دانشجویان رابطه منفی وجود دارد. به عبارت دیگر میزان بی‌علاقگی تحصیلی در دانشجویانی که از حس انسجام، خوددلسوزی و هوش شخصی بالایی برخوردار بودند، کمتر مشاهده شد.

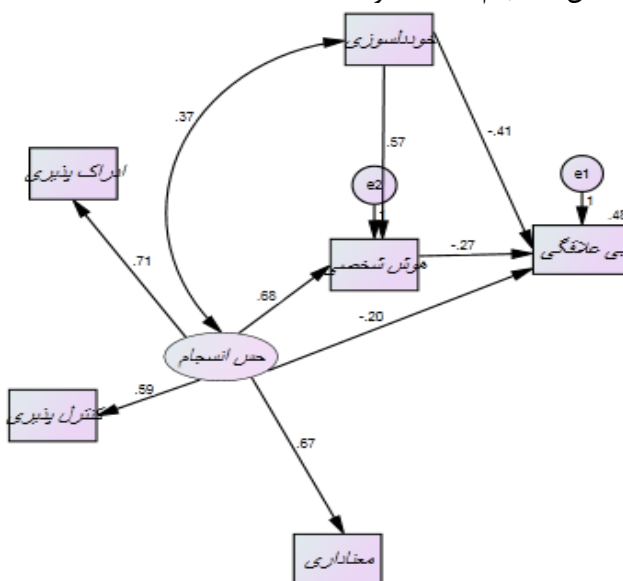
جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱					
۱. بی‌علاقگی تحصیلی					
۲. هوش شخصی	-۰/۱۹۴**				
۳. خوددلسوزی	-۰/۳۱۵**	۰/۱۹۵**			
۴. مؤلفه ادراک‌پذیری حس انسجام	-۰/۱۳۵*	۰/۱۵۸*	۰/۱۸۳**		
۵. مؤلفه کنترل‌پذیری حس انسجام	-۰/۱۸۴**	۰/۲۶۹**	۰/۲۳۱**	۰/۳۸۳**	
۶. مؤلفه معناداری حس انسجام	-۰/۲۷۶**	۰/۲۸۳**	۰/۲۶۰**	۰/۴۲۱**	۰/۵۳۳**

* $P < 0.05$ و ** $P < 0.01$

خوددلسوزی (-۰/۴) در برآورد بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان معنی‌دار بود. همچنین نتایج آزمون سوبل نشان داد که اثر غیرمستقیم حس انسجام با میانجی‌گری هوش شخصی ۰/۱۱ ($t\text{-value} = 3/2$) و خوددلسوزی ۰/۰۸ ($t\text{-value} = 2/99$) بر میزان بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان معنی‌دار است، که نتایج در نمودار شماره دو و جدول شماره سه قابل مشاهده می‌باشد.

برای تعیین معنی‌داری روابط میانجی مدل، از آزمون بوت استراپ استفاده شده است نتایج حاکی از آن بود که متغیر خوددلسوزی و عامل‌های حس انسجام در تعامل با نقش واسطه‌ای هوش شخصی در تبیین بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان نقش دارند که در مجموع ۴۸ درصد از واریانس بی‌علاقگی تحصیلی از طریق متغیرهای مدل تبیین می‌شود. اثر مستقیم هوش شخصی (-۰/۲۷)، حس انسجام (-۰/۲۰) و

نمودار ۲: ضرایب استاندارد مدل نهایی تحقیق

جدول ۳: برآورد ضرایب اثر مستقیم و غیر مستقیم

مسیرها	پارامتر استاندارد شده	خطای استاندارد برآورد
حس انسجام → هوش شخصی	۰/۶۸	۰/۰۹
خوددلسوزی → هوش شخصی	۰/۵۷	۰/۰۷
حس انسجام → بی‌علاقگی تحصیلی	-۰/۲۰	۰/۰۳
خوددلسوزی → بی‌علاقگی تحصیلی	-۰/۴	۰/۰۴
هوش شخصی → بی‌علاقگی تحصیلی	۰/۲۷	۰/۰۳
حس انسجام → هوش شخصی → بی‌علاقگی تحصیلی	۰/۱۱	۰/۰۳
خوددلسوزی → هوش شخصی → بی‌علاقگی تحصیلی	۰/۰۸	۰/۰۳

در مدل‌های مناسب، شاخص نسبت کای اسکور به درجه آزادی X^2/df باید در دامنه ۱ الی ۳ باشد، که در این مدل شاخص نسبت کای اسکور به درجه آزادی X^2/df در دامنه ۱ الی ۳ قرار گرفته است. ضمناً شاخص ریشه میانگین مربع خطای برآورد یا RMSEA باید کوچکتر از ۰/۰۹ باشد که در این مدل ۰/۰۷ به دست آمد که نشان‌دهنده اعتبار مطلوب این مدل است (جدول ۴)

به منظور ارزیابی میزان برازش مدل پیشنهادی، از نرم‌افزار Amos استفاده شد. نتایج نشان داد که متغیر هوش شخصی در مدل، قادر است نقش میانجی بین عامل‌های حس انسجام و متغیر خوددلسوزی با بی‌علاقگی تحصیلی ایفاء کند زیرا مقادیر شاخص برازندگی یا GFI، شاخص برازندگی تعدیل شده یا AGFI، شاخص برازش افزایشی یا IFI و شاخص برازش تطبیقی یا CFI در مدل اصلاح شده بیشتر ۰/۹ بود. همچنین

جدول ۴: برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها براساس شاخص برازندگی

شاخص برازندگی الگو	X^2	DF	X^2/df	GFI	AGFI	IFI	CFI	RMSEA
الگوی پیشنهادی	۱۴/۵۵	۶	۲/۳۷	۰/۹۵۹	۰/۹۱۱	۰/۹۴۱	۰/۹۶۲	۰/۰۷

بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق با استفاده از تحلیل معادلات ساختاری، اثرهای مستقیم متغیرهای حس انسجام و خوددلسوزی با هوش شخصی و بی‌علاقگی تحصیلی و اثر غیرمستقیم بین حس انسجام و خوددلسوزی با میانجی‌گری هوش شخصی بر بی‌علاقگی تحصیلی در دانشجویان بررسی شد. نتایج به دست آمده از آزمون بوت استراپ نشان می‌دهد که اثر مستقیم حس انسجام بر میزان بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان (۰/۲۰-) و معنی‌دار بود. عبارت دیگر با افزایش میزان حس انسجام مقدار بی‌علاقگی تحصیلی در بین دانشجویان کاهش خواهد یافت. نتایج این فرضیه با پژوهش‌های صبحی و همکاران (۴۰)، Brady (۱۲) و Rothmann & Van der (۱۳) همسو است. در تبیین این یافته با توجه به نظریه آنتونوسکی (Antonovsky) می‌توان گفت که افراد دارای انتظارات حس انسجام بیشتر، نسبت به افراد با کارآمدی کمتر، احتمالاً بیشتر در جست و جوی راه‌حل‌های مناسب مشکلات و مسائل هستند. همچنین افراد توانمند به حس انسجام، حتی اگر فعالیت و کاری همانند کسب علم برای آنان لذت‌بخش و رغبت‌انگیز نباشد؛ با استفاده از راهبردهایی این فعالیت‌ها را به فعالیت مثبت‌تری تبدیل می‌کنند و از انجام آن لذت می‌برند که همین عامل هم منجر به افزایش علاقمندی تحصیلی در این گروه از دانشجویان می‌شود (۱۰).

یافته دیگر پژوهش نشان داد که بین خوددلسوزی و بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان رابطه مستقیم وجود دارد. عبارت دیگر، میزان بی‌علاقگی تحصیلی در دانشجویان توانمند به خوددلسوزی، کمتر از سایر دانشجویان می‌باشد. نتایج این فرضیه با پژوهش Salmela & Parker (۲۱) و Fong & Loi (۲۲) همسو می‌باشد. براساس دیدگاه نف (Neff)

می‌توان بیان کرد که خوددلسوزی، ویژگی مشترک انسان‌ها می‌باشد، ویژگی مشترک انسان‌ها، به این معنی است که دانشجو به جای آنکه ناکامی را منحصر به خود بداند، شکست خوردن و بی‌کفایتی را بخشی از تجربیات زندگی همه‌ی انسانها در نظر می‌گیرد، به عبارت دیگر دانشجو به این درک می‌رسد که رفتارها، احساسات و افکار شخصی تحت تاثیر عوامل خارجی نظیر سابقه‌ی خانوادگی و فرهنگ می‌باشد که خود فرد کنترل کمی بر آن‌ها دارد، همین عامل باعث می‌شود که دانشجو موقع شکست تحصیلی خود را کمتر نکوهش کند و در فرصت‌های بعدی برای موفقیت تحصیلی بیشتر تلاش کند تا اینکه علاقمندی خود را نسبت به تحصیل حفظ کند (۱۹).

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین هوش شخصی و بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان رابطه مستقیم وجود دارد. یافته به دست آمده با نتایج پژوهش‌های Diana (۲۷) و دولتی (۲۸) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته با توجه به نظریه مایر (Mayer) می‌توان گفت که افراد توانمند به هوش شخصی، با توجه به شناختی که از شخصیت، ارزش‌ها و اهداف خود دارند سعی می‌کنند دانشگاه یا رشته تحصیلی را، طوری انتخاب کنند که متناسب با خصوصیات شخصیتی‌شان باشد. زیرا آگاهی از شخصیت خود و دیگران باعث می‌شود که فرد در انتخاب خود موفق عمل کند همچنین استفاده مطلوب از هوش شخصی باعث می‌شود که جو عاطفی و اجتماعی مناسب در خانواده و در محل تحصیل دانشجو ایجاد شود، که همین عوامل هم به نوبه خود به افزایش عملکرد و علاقه تحصیلی منجر می‌شوند (۲۴).

در مطالعه حاضر، برای تعیین معنی‌داری روابط میانجی مدل، از آزمون سوبل استفاده شد. نتایج حاکی از آن بود که متغیر

آن را ارتقاء دهند. بنابراین شناسایی عوامل مرتبط با عملکرد بهتر از جمله حس انسجام و خوددلسوزی و آموزش به آن‌ها، در برنامه‌ریزی مناسب کمک شایانی خواهد کرد. بر این اساس از پیشنهادها کاربردی این پژوهش برای تربیت دانشجویان، توجه به نقش حس انسجام و خوددلسوزی در رشد علاقه تحصیلی آن است. بنابراین به سیاست‌گذاران نظام تعلیم و تربیت توصیه می‌شود با توجه به نیاز جامعه به دانشجویان خلاق و کارآمد در این برهه زمانی، آموزش تکنیک‌های مورد نظر برای حس انسجام و خوددلسوزی در فعالیت‌های دانشگاه گنجانده و نگرش معلمان و اساتید را با انجام دوره‌های کارگاهی در این زمینه تقویت نمایند. مطالعه حاضر همانند سایر مطالعات محدودیت‌های داشت از جمله این‌که، نمونه مورد مطالعه فقط دانشجویان علوم پزشکی بودند بنابراین نمی‌توان نتایج به دست آمده، را به سایر دانشجویان تعمیم داد. همچنین، در این مطالعه به منظور افزایش برآزش مدل، فقط اثر نمره کلی هوش شخصی و خوددلسوزی بررسی شد و نقش خرده مقیاس‌های آن‌ها در مدل حذف شدند بنابراین در مطالعات بعدی پیشنهاد می‌شود که نقش خرده مقیاس‌های هوش شخصی و خوددلسوزی به عنوان متغیرهای میانجی و برونزاد مدل بررسی شود.

قدردانی

در پایان از کلیه پرسنل و دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه‌های استان آذربایجان غربی قدردانی می‌شود.

خوددلسوزی و عامل‌های حس انسجام در تعامل با نقش واسطه‌ای هوش شخصی در تبیین بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان نقش دارند که در مجموع ۴۸ درصد از واریانس بی‌علاقگی تحصیلی از طریق متغیرهای مدل تبیین می‌شود. اثر غیرمستقیم حس انسجام با میانجی‌گری هوش شخصی و خوددلسوزی بر میزان بی‌علاقگی تحصیلی دانشجویان معنی‌دار بود بدین معنی که نقش واسطه‌ای هوش شخصی، در کاهش یا افزایش میزان همبستگی حس انسجام و خوددلسوزی با بی‌علاقگی تحصیلی معنی‌دار بوده است. در خصوص یافته به دست آمده، براساس نظریه شبکه تداعی (Network Model) می‌توان گفت که دانشجویان توانمند به هوش شخصی، هر اطلاعاتی را که در ذهن نگهداری، پردازش، بازیابی و یادآوری می‌کنند با حالت‌های عاطفی و شخصیتی‌شان پیوند تنگاتنگی دارد. به عبارت دیگر در این افراد، توانایی آگاهی و شناخت از ویژگی‌های درونی و شخصیتی خود؛ مثل یک صافی عمل می‌کند و بر تمامی عملکردهای شناختی آنان نظیر توجه، حافظه، تصمیم‌گیری و تفسیر، تاثیر می‌گذارد و باعث ایجاد باورهای کارآمد مثل: من می‌توانم خوب درس بخوانم، من می‌توانم نمره خوب بگیرم و نظایر آن می‌شود، همین باورها هم به نوبه خود منجر به افزایش علاقه تحصیلی در این دانشجویان می‌شوند (۴۱).

با توجه به نتایج پژوهش به دست آمده و ویژگی عصر حاضر، که دانشگاه و پژوهش کارآمد بقاء و دوام زندگی تلقی می‌شود، لازم است دانشجویان رویارویی با تحولات شگفت‌انگیز جهان امروز و تصمیم‌گیری مناسب، خلاقیت و مهارت‌های مربوط به

References

- Ghaffari M, Khani L. [The relationship between social capital and cultural intelligence with medical students' academic performance]. *Iranian Journal of Medical Education* 2013; 13 (8): 642-51. [Persian]
- Srinivas P, Venkatkrishnan S. Factors affecting scholastic performance in school children. *IOSR Journal of Dental and Medical Sciences* 2016; 15 (7): 47-53.
- Lee R, Ashforth BA. Meta-analytic examination of the correlates of the three dimension of job burnout. *Journal of applied psychology* 2008; 81 (81): 123-33.
- Wel X, Wang R, Macdonald E. Exploring the relations between student cynicism and student burnout. *Psychological Reports* 2015; 117 (1): 103-15.
- Johnson JL, O'Leary-Kelly AM. The effects of psychological contract breach and organizational cynicism: not all social exchange violations are created equal. *Journal of Organizational Behavior* 2003; 24 (5): 627-47.
- Brown SD, Tramyne S, Hoxha D, Telander K, Fan X, Lent RW. Social cognitive Predictors of college students' academic performance and persistence: A meta-analytic path analysis. *Journal of Vocational Behavior* 2008; 72 (3): 298-308.

7. Schutijser D. Cynicism as a way of life: From the Classical Cynic to a New Cynicism. *Journal of Hellenic Studies*. 2017; 1 (7): 33–54.
8. Eriksson M, Lindström B. Validity of Antonovsky's sense of coherence scale: a systematic review. *Journal of Epidemiology and Community Health*. 2005; 59 (6): 460-66.
9. Paika V, Ntountoulaki E, Papaioannou D, Hyphantis T. The Greek Version of the Sense of Coherence Scale (SOC-29): Psychometric Properties and Associations with mental illness, suicidal risk and quality of life. *Journal of Psychology and Clinical Psychiatry* 2017; 7 (4): 1-10.
10. Antonovsky A. *Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well*. San Francisco: Jossey Bass; 1987.
11. Grevenstein D, Bluemke M. Can the Big Five explain the criterion validity of sense of coherence for mental health, life satisfaction, and personal distress, *Personality and Individual Differences* 2015; 77: 106–11.
12. Brady LL. *The role of sense of coherence in stressor appraisal [dissertation]*. Tennessee: University of Tennessee; 2017.
13. Van der Colff JJ, Rothmann S. Occupational stress, sense of coherence, coping, burnout and work engagement of registered nurses in South Africa. *SA Journal of Industrial Psychology* 2009; 35 (1): 1-10.
14. Johnston CS, De Bruin GP, Geldenhuys M, Györkös C, Massoudi K, Rossier J. Sense of coherence and job characteristics in predicting burnout in a South African sample. *Journal of Industrial Psychology* 2013; 39 (1): 1-9.
15. Narimani M, Einy S, Tagavy R. [Explaining Students' Academic Burnout Based on Self-Compassion and Sense of Coherence] . *JCMH* 2018; 5 (1) :36-47. [Persian]
16. Peterson LE. Self-compassion and self-protection strategies: The impact of self-compassion on the use of self-handicapping and sandbagging. *Pers Individ Dif* 2014; 56: 133-138.
17. Ko CM, Grace F, Chavez GN, Grimley SJ, Dalrymple ER, Olson LE. Effect of seminar on compassion on student self-compassion, mindfulness and well-being: A randomized controlled trial. *Journal of American College Health* 2018; 66 (7): 537-45.
18. Arch JJ, Landy LN, Brown KW. Predictors and moderators of bio psychological social stress responses following brief self-compassion meditation training. *Psychoneuroendocrinology* 2016; 69: 35–40.
19. Neff K. Self-compassion: Embracing suffering with kindness. In: Ivtzan I, Lomas T, ed. *Mindfulness in Positive Psychology: The Science of Meditation and Wellbeing*. New York: Routledge; 2016.
20. Barnett M, Flores J. Narcissus, exhausted: Self-compassion mediates the relationship between narcissism and school burnout 2016; 97: 102-8.
21. Parker PD, Salmela Aro K. Developmental processes in school burnout: A comparison of major developmental models. *Learning and Individual Differences* 2011; 21 (2): 244-8.
22. Fong M, Loi M. The Mediating Role of Self-compassion in Student Psychological Health. *Australian Psychologist* 2016; 51 (6): 431-41.
23. Mayer JD, Panter AT, Caruso DR. *Test of Personal Intelligence MINI MARKER-12 (TOPI MINI-12) (8th ed): Brief Manual*. Unpublished manuscript. 2018
24. Mayer JD. *Personal intelligence: The power of personality and how it shape our lives*. Farrar, Straus and Giroux: New York; 2015.

25. McCallum M, Piper W. Psychological Mindedness: A Contemporary Understanding. Mahwah. London: New Jersey; 1997.
26. Mowlaie M, Mikaeili N, Aghababaei N, Ghaffari M. The relationships of sense of coherence and self-compassion to worry: The mediating role of personal intelligence. *Curr Psych* 2016; 36 (3): 630-6.
27. Diana M. Art activity and personal intelligence: its influence to children adaptation skill (experiments at hidayatullah Islamic School). *ASI Paci J Multi Rese* 2015; 3 (4): 133-9.
28. Dovlati H. [Comparison the effectiveness of personal intelligence and successful intelligence training on the creativity and self-confidence gifted students] [dissertation]. Ardabil: University of Mohaghegh Ardabili; 2018. [Persian]
29. Forouzandeh N, Aslani Y, Mehralian H, Drees F. [The association between academic stress and quality of life in students]. *J Shahrekord Univ Med Sci*. 2016; 18 (3): 1-7. [Persian]
30. Hooman HA. [Multivariate data analysis in scientific research]. Tehran: Paykefarhang; 2066. [Persian]
31. Neff KD, Hseih YP, Dejitterat K. Self-compassion, achievement goals, and coping with academic failure. *Self and Identity* 2005; 4 (3): 263-87.
32. Basharpour S, Issazadeghan A. [Role of self-compassion and forgiveness in prediction of depression severity among university students]. *Journal of Research Behavioral Sciences* 2012; 10 (6): 452- 61. [Persian]
33. Momeni F, Shahidi SH, Mootabi F, Heydari M. [Psychometric properties of a Farsi version of the Self-Compassion Scale]. *Contemporary Psychology* 2014; 8 (2): 27-40. [Persian]
34. Kord B, Pashasharifi H, Mirhashemi M. [Psychometric characteristics self-compassion scale among students]. *Quarterly Educational Measurement* 2014; 5 (16): 67-81. [Persian]
35. Perrewe PL, Hochwarter WA, Rossi AM, Wallace A, Maignan I, Castro SL. Are Work Stress Relationships Universal? A Nine-region Examination of Role Stressors, General Self-efficacy, and Burnout. *Journal of International Management* 2002; 8 (2): 163-87.
36. Rostami Z, Abedi MR, Schuffli VR. [Standardization of Maslash burnout inventory among female students at University of Isfahan]. *New Educational Approaches* 2011; 6 (1): 21-38. [Persian]
37. Naami AZ. [Relationship between learning experiences quality and academic burnout among students of Ahvaz University]. *Psychological studies* 2009; 14 (2): 25-32. [Persian]
38. Narimani M. [The relationship between senses of coherence, self-compassion and personal intelligence with postpartum depression in women]. *IJNR*. 2016; 11 (1) :25-33. [Persian]
39. Mohammadzadeh A, Poursharifi H, Alipour A. [Validation of Sense of Coherence 13-item scale in Iranian sample]. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2010, 5: 1451-5.
40. Sobhi N, Ghaffari M, Molae M. [Modeling the correlations between Students' Sense of Coherence, Self-Compassion and Academic Performance: The Mediating Role of Personal, Intelligence]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2016; 16 (17): 165-74. [Persian]
41. Shapiro SC. The SNePS semantic network processing system. *Associative networks*: Elsevier; 1979.

Structural Models of Academic Unwillingness Based on the Sense of Coherence, Self-Compassion and Personal Intelligence in Medical Students

Afshari A¹, Ghaffari M^{2*}

Received: 2018/09/28

Accepted: 2018/12/23

Abstract

Introduction: One of the challenges of medical education is academic cynicism. The present study aimed at designing structural model of students' academic cynicism based on sense of coherence, self-compassion and personal intelligence.

Methods: This is a correlation study via structural equation modeling. Statistical population include 250 medical students of west Azerbaijan in 2017-18 academic years that have been selected by cluster sampling method. For collecting data, Sense of coherence questionnaire, self-compassion scale, personal intelligence questionnaire and academic unwillingness subscale were used. Data were analyzed by Pearson correlation coefficient, Bootstrap and Sobel test through SPSS and Amos software.

Results: The results indicated that sense of coherence and self-compassion are interacting with the intermediate role of personal intelligence in explaining the students' academic unwillingness are effective that totally 48% of the variance of academic willingness is explained through the variables of the model. The direct effect of personal intelligence (-0.27), sense of coherence (-0.20) and self-efficacy (-0.4) were significant in estimating students' academic unwillingness. The indirect effect of sense of coherence (0.11) and self-compassion (0.08) by mediating personal intelligence on the students' academic unwillingness is significant.

Conclusion: Considering the indirect effect of coherence and self-compassion on the degree of academic unwillingness, it seems that personal intelligence modulates the relationship between sense of coherence and self-compassion with academic unwillingness.

Key words: Sense of Coherence, Self-Compassion, Academic Cynicism, Personal Intelligence

Corresponding Author: Ghaffari M, Department of Psychology, Payame Noor University, Iran Mozaffar.Ghaffari@yahoo.com
Afshari A, Department of Psychology, University of Maragheh, Maraghe, Iran